

és ben conegut l'antic diminutiu *corretjola* [-ejola, S. xv, *AlcM*], nom sobretot del *Convolvulus arvensis* L (Serradell, *Sota Terra, Club Munt.* i, 127; *BDC* xvii, 16; xiv, 20), i comú a tots els dialectes de la llengua: en el Nordest *kuřázǫlas* (St. Bernabé de Tennes, Ripollès, 1953), en el Nordoest *kuřǫgles* a Cardós i Vall Ferrera (1932-4), Ribagorça, etc. (*BDC* vii, 71; xvii, 21); alt-arag. *currutiella* (Aragüés, 1966).

Corretgeta: «fer la ~ a arbre o branca: fer-li una pelada tot al volt», *CostManc.* i, 120. *Corretger* [segle xv], en part pronunciat *kořǫđer* en el P. Val. (Benissa, 1963), potser per abreviatura de *cuero de corretger*, pres cast. *corřejel* 'especie de cuero grueso' [tercer quart S. xviii, *DCEC*], a-arag. *corřejel negre* 'el material de què estan fetes les avarques femenines' (Ansó, 1966); *corretgera*; *corretgeria* [-egeria, S. xiii].

Corretgi. *Corretgim*. *Corretjada* [1533, cop de corretja]; *corretjades* pl. [S. xiii, *VidesR*, gloss.; *BDC* i, 30; Lluçà]: «lo sant hom --- despuyllà's denant tots, après se baté molt fortment ab unes *corretjades* que aportava» (*Merav.*, *NCL* iv, 122); men. (Ferrer Guinart, *Rond.*, 220), mall.³ derivat comú a diverses llengües romàniques, veg. *FEW* iREW, oc. ant. *corretjada*, fr. *écourgée*, angl. *scourge*, i probt. antic en mossàrab (*DCEC* iv, 888, ZURRIAGA). *Corretjaire*. *Corretjam* [1803, Belv., però ja princ. S. xi] en forma ribag. *corriam* < *correiam, llatinitzat: «duas sellas apud *curriamen* et alia silla <?, entenem 'sella'> sive *curriamen*», c. 1018 (Martín Duque, *Ovarra*, 28.11). *Corretjó* [1554; *BDC* iv, 88; ix, 75], eiv. «*escurrejions*: tralla, disciplinas» (PzCabrero). *Corretjós*, -osa, val. (i Lab. 1839, *BDC* xvi, 27, suspecte de calc del cast. *correoso*). *Corretjot*. *Corretjut* (tort. *BDC* iii, 93). *Corritjol*.

¹ «Tant as estret lo cor meu / que ses *corretxes* són justes, / si me nech no posis duptes: / tutom defensa lo seu» en el balear Bar. Crespi, *Allota Enganada*, 8, sembla contenir el mateix mot, amb aplicació no gaire diferent i en variant poc corrent. —² «Falcones --- por que non tiren el capirote ni lo echen de sy, pónenle un contrapeso atado en el *correo* del capirote» en la trad. del *Libro de Falcoaria* de Pero Menino, *RFE* xxiii, 264. —³ «M'esgarriaven i m'atreien els preparatius de l'escena, l'amable naturalitat amb què el senyor senyallava les ~ que estaven darrera la porta, i com el parell les hi presentava rendidament», *LIVilallonga, Bearn*, 35.

CORREU, 'el qui té per ofici portar correspondència', terme de civilització de caràcter migratori i història complicada; comú, en variants una mica discrepants, a la major part de les llengües romàniques; en català, igual que l'oc. ant. *corrieu*, sembla ser alteració del fr. ant. *corlieu* 'correu, missatger', compost de *corre* 'córret' i *lieu* 'llocs', que en català i occità alterà la seva forma (incomprensible per al nostre poble) en *correu*, i des del català i occità es propagà després (en aqueixa forma alterada) a les llengües romàniques modernes. □ 1.ª doc.: doc. de 1196-1213

(Du C.), i en diversos textos del S. xiii.

Apareix després, usat a manera de nom propi de persona, en un acte rossellonès de 1202, de Brullà: «*terram Berengarii Correu*» (*RLR* xii, 120); amb paper apel·latiu en un doc. de 1259 (CaCandi, *MiscHi-Cat.* ii, 500), en un altre de ross. de 1283 (G. Oliver, «*correuus illustris domini regis major*») i en una vintena de textos rossellonesos medievals posteriors (*Alart, InvLC*); documentació que segueix fluint abundosa en tot el domini lingüístic: 1315 (*CoDoACA* xxxix, 117), 1354 (*BABL* v, 288) i molts més *DAG*, *DBal.* i *AlcM*. I no menys en literatura, on ja el trobem en Lluçà: «un *correu* del emperador aportà una letra al Juglar de Valor com degués dir a l'apostoli e als cardenals --- que jutjasen ---» (*Blanq.*, *NCL* ii, 170.23); «lo *correu*: veredarius», *OPou* (*ThPu.*, p. 184).

Avui és sorprenent la forma del timbre de *e* en els dialectes: car no té *é* en cat. occ. i val. i *è* en balear (com es podria esperar si vingués de *Ēd-o base semblant), ni tampoc *é* tancada pertot (com hauríem d'esperar si la *u* tingués ètímon labial), sinó *è* oberta pertot (*kořǫu*, a Castell de Cabres, Xodos, 1961, i resta del P. Val., *MiscFabra*, p. 358), sigui en els parlars occidentals, sigui en els balears; cosa que s'explica per la peculiar etimologia que indiquem.

Per antic i ben documentat que estigui el mot en la nostra llengua medieval, encara n'hi ha informació més antiga en llengua d'oc, on ja el trobem des de princ. del S. xi, en la *Canson de Santa Fe*, «tramés sas letras e ls *correus*», v. 517: no hi ha en aquest text diftong, a causa de la seva data arcaica, però rima amb *è* oberta, amb *Deu*, *seu* i altres mots que després la diftongaren. I en diversos textos del S. xiii (Estatuts montpellerencs de 1258; *Novas del Papagay* per Arnaut de Carcassés, on *corrieu* rima amb *lèu*; i d'altres citats per Rayn. i Levy) i dels segles següents; en docs. narbonesos dels Ss. xiii-xv apareix *coriau*, amb l'evolució dialectal de *ieü* que veiem en altres docs. de la mateixa col·lecció (*Andriau*, *siau*, *diau*, *romiau*): *RLR* xlii, 95-8. Avui *courriéu* «courrier, porteur de dépêches» (*TdF*).¹

La troca de l'etimologia de *correu* va quedar desemmullada per l'article del *DCEC* (i, 911-3), al qual remeto per a arguments i dades que ara ja no fa falta repetir. Fins llavors s'hi havien esgarriat tots els etimologistes, que només aconseguien veure la relació amb el verb romànic *CURRERE*, però es perdien en esforços, discrepants i inacceptables, per explicar la terminació.

G. Baist, que primerament volia veure el fr. *courrier* com una mal explicada alteració de la terminació del fr. ant. *corere* (cas recte de *coreor* 'corredor'), *ZRPh.* xxxii, 33-5, cuità a retractar-ho en adonar-se (ibid., p. 425) de la forma oc. *corrieu* i de la seva antiguitat. Wartburg es perdé completament (*FEW* ii, 1566b, 1572b, 1573b) amb explicacions contradictòries, fonèticament o morfològicament impossibles² i en part fundades en l'afirmació falsa d'un provençalista amateur que l'oc. *corrieu* significa una cosa diferent («piqueur, chevalier qui accompagne ou précède